

de geschiedenis als een zich voor ons oog ontrollend proces, in pantheïstischen trant, denken, en nochtans van hun dwepen met Darwin en Haeckel geen geheim maken, verraden even stuitend gemis aan eenheid van conceptie. De *Zweck*-theorie, het onbewust streven van het al naar de verwezenlijking van een mystiek gezet *doel*, is op en top pantheïstisch, maar met het Evolutie-dogma in lijnrechte tegenspraak. Hij kent eenvoudig het Evolutie-dogma niet, die nog waant dat er op welk punt ook van den phylogenetischen weg, van Zweck, van doel, of van een drijvende en beheerschende idee sprake kan zijn. „*Die Mechanik des Weltalls*,” de titel van Dr. Zehnders schrandere studie, is metterdaad de eenig juiste formule voor het Evolutiebegrip, en Dr. Haeckel heeft niet geaarzeld het onverbloemd uit te spreken: „Die Weltgeschichte muss ein physikalisches chemisches Process sein.” 1)

Vraagt ge, of we deswege de studiën der Darwinistische school, deze nu in haar breedste opvatting genomen, als waardeloos van de balans onzer wetenschappelijke aanwinste hebben af te voeren, zij dan mijn bescheid in de wedervraag, of wèl geconstateerde feiten zich ooit laten amortiseeren. Veeleer roemt elk wie het licht mint, in de weelde van feiten door die studiën aan het licht gekomen en in de aandrift tot steeds dieper, meer methodisch onderzoek die er van uitging. En wie onzer, die nog voor geestdrift ontvlambaar is, verheelt zich de verrukking die hem vaak aangreep, bij den zooveel dieperen blik die ons, dank zij deze studiën, in de structuur der wezenswereld gegund werd. Alleen maar de kennis dier ontsluitende feiten en het Evolutie-dogma, dat er valschelijk uit gedistilleerd werd, mogen daarom nog niet vereenzelvigd worden. De empirie en de daarop gebouwde theorie zijn ook hier scherp te onderscheiden. Ook hier zijn de daadzaken en de opvatting van die daadzaken twee. Immers dat dogma, die theorie, dat stelsel in Frankrijk nog meest als *Transformisme*, in Duitschland als *Descendenz-theorie*, en hier, op Englands voetspoor, meest als *Evolutieleer* zich aandienend, heeft geen mindere

1) Dr. E. Haeckel, *Natürliche Schöpfungsgeschichte*. Berlin 1898, I p. 153.